

שאל בני

פרשת נח תשע"ט

עלון מס' 111

העלון יוצא לאור ע"י מכון "שאל בני" העוסק בענייני שמירת הלשון

חשיבה חיובית לימוד זכות ואהבת ישראל

לזכרו של האדמו"ר הצדיק הרב רבי יהודה לייב אשלג זצוקללה"ה "בעל הסולם"

להנצחות ולתרומות לכל ענייני העלון, ניתן ליצור קשר במייל: shealbeni@gmail.com

או לפקס 08-9178033

מילתא דבדיחותא

מדוע נוהגים לשתות משקה חריף אחרי אכילת הדגים?
אומרים בדרך הלצה, שפעם באו הדגים בטענה מדוע כל סעודה וסעודה, שבת יום טוב, יארציית כל שמחה כל מפגש, אוכלים אותנו את הדגים, מה חטאנו ומה פשענו?
ועוד. פעם אחת אכל דג אדם - את יונה הנביא, ומיד נצטוו להקיא ולפלוט אותו ליבשה? ועוד. עשו מזה ספר שלם. וכאן אנשים אוכלים דגים בלי סוף ואין פוצה פה ומצפצף?
אמרו לדגים: תעשו כמעשה יונה, מדוע הדג נצטוו לפלוט את יונה? כיון שהוא התפלל מקירות ליבו, והקב"ה שמע את תפילתו וציווה לדג להקיא, תתפללו גם אתם?
לכן שותים משקה כדי שהדגים יהיו שיכורים, ושיכור אסור להתפלל.

נח איש צדיק תמים הי' בדרותיו.

במדרש מבואר שנח לא נהג כהוגן, משום שלא הוכיח את אנשי דורו. מבאר הכתב סופר, שנח היה לו עינא פקיתא על בניו, שלא ילמדו מאנשי רשע, הוא הי' בדור קשה מאוד, כל הסובבים את מקומו היו עבריינים אנשי רשע, ונח השקיע את כל כוחו ומרצו בבניו, שלא ילמדו מאנשי דורו, לא היה באפשרותו להשגיח על הדור. מאידך שמואל הנביא הי' צדיק גמור, שקול כמשה ואהרן. אך כתוב [שמואל א' ח, ג] "ובניו לא הלכו בדרכיו", ואמרו חז"ל מפני שהיה עוסק בצרכי ציבור. שמואל השקיע את כל כוחו בדורו, הוא מסר את נפשו ביתו וילדיו, בשביל להוכיח לייסר את כל הדור.

לעומת זאת נח הניח צרכי ציבור והשגיח על בניו, ובכל זאת לא היו כולם טובים וישרים בלבבותם, שם הי' בחירי הבנים, יפת גם התנהג כראוי, אמנם חס לא הלך בדרך טובים.

מחדש הכתב סופר שקודם שנולדו לנח בנים הוא היה נח מוכיח את אנשי דורו. וזהו סמיכות הפסוק, "נח איש צדיק תמים היה" בלי שום פגם, ואחרי ש"ויולד נח שלשה בנים", לא השגיח על דורו רק על בניו, ומשום כך ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס, איש כל הישר בעיניו עשה באין מונע ומוכיח.

ואמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני, כי בעוד שהיה נח מוכיח אותם היה תקוה שאפשר שישובו ויקבלו תוכחה, אבל עכשיו שאין להם מוכיח אין תקוה עוד. והיינו "קץ כל בשר", שאין לצפות עוד שישובו לבסוף, ולכן והנני משחיתם וכו'. נח לא עשה טוב שפסק מלהוכיח, ולכן אמר ה' כי אותך ראיתי צדיק, שלא היה עכשיו במדרגת צדיק תמים כמקדם בזמן שהיה מוכיח:

לא התפלל על דורו

בזוהר הקדוש בפרשתינו כתוב, שהמבול מיוחס ונקרא על שם נח, כמו שאנו קוראים בהפטרה, "כי מי נח זאת לי" כיון שנח לא הוכיח את אנשי דורו, ולא ביקש רחמים מהקב"ה, הקב"ה אמר לנח שהוא הולך להביא מבול לעולם ולהחריב את כל העולם, ונח לא ביקש רחמים על אנשי דורו, על כן המבול נקרא על שמו.

בזוהר חדש (נח, לט ע"א) כתוב "כשיצא נח מן התבה וראה את העולם חרב, ואמר לקב"ה, רבונו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך. השיבו הקב"ה, רעיא שטיא, עכשיו אתה אומר, מדוע לא אמרת באותה שעה שאמרת לך "ואני הנני מביא מבול".

מבהיל על הרעיון, הם חטאו חטאים חמורים והמבול נקרא על שם נח.

מדוע באמת נח לא הוכיח את אנשי דורו, לא התפלל עליהם? הפנים יפות מתרץ שבגמרא שבת (נח:): כתוב שהצדיקים נתפסים על אנשי דורם, כיון שהי' להם למחות ולא מיחו. ורק אם ברור שלא ישמעו, אינם נתפסים. ונח סבר שהם לא ישמעו לו, הוא ידע הכיר אותם שאינם מעוניינים לשמוע, ולכן לא הוכיחם, ולכן הי' צדיק אבל הי' לו חסרון, כי הי' לו חובה לעשות את שלו, להתפלל בזוהר נראה שהאשמה היא שהוא לא התפלל עליהם.

הכתב סופר מתרץ שנח השקיע באנשי ביתו בילדים שלו ולכן לא הוכיח את הדור. אצל שמואל כתוב "שבניו לא הלכו" בדרכיו כיון שהתעסק בצרכי ציבור, נח השקיע בביתו.

יש שכתבו שנח נענש על כך ונגזר עליו לזון את הבהמות והחיות שנה שלימה, לתקן את זה שלא הוכיח את בני דורו, שילמד שצריך לחשוב על אחרים.

יש ללמוד דבר עצום מפרשתינו. חובת כל אחד להשפיע על הסובבים אותו, אחריות היחיד על הכלל. לא לומר שלום עלי נפשי, יש חובת תוכחה, להוכיח את השני, להוכיח לא הכוונה להוכיחו ולומר לו חטאת. הזוהר מבאר את הפסוק "ולא תשא עליו חטא", שצריך להוכיח את החבר אבל בלי לומר חטאת. איך מוכיחים? רק בכך שאתה בא לבית הכנסת בזמן, מתפלל ברצינות, מראה רצינות לכל דבר שבקדושה, זה מוכיח את האחרים זה יוצר אורה חיובית אין לך תוכחה גדולה מזו.

מגביה ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, ומדוע? כי הוא מראה לכולם את הספר, הוא מקרב משפיע. כמו כן עשרה ראשונים הבאים לבית הכנסת, נוטלים שכר כנגד כולם, ומדוע? כי הם גורמים שיהי' חשק לבוא לבית הכנסת, יש מנין יש אנשים זה מקום חי.

אמרו שהאדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל לא העיר לילדים שלו, לנכדים, הוא הראה דוגמא חיה, זה תוכחה הגדולה ביותר. וכמובן להתפלל על אחרים שיצליחו, שיהי' לכולם טוב.

המוות והחיים ביד הלשון

מידות תיבת נח הם: שלושים אמה רחבה, שלוש מאות אמה ארכה, וחמישים אמה קומתה. אמר השר שלום מבעלז זצ"ל המידות הם אותיות ל' ש' נ' לשון, התיבה וההצלה הכל תלוי בלשון, החיים והמוות ביד הלשון.

אמרו חז"ל (חולין פט:): "תולה ארץ על בלימה" אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה. על איזה עולם מדברים? מבארים ספרי המוסר והדרוש, האדם הוא עולם קטן, העולם של האדם מתקיים אם האדם בולם פיו בשעת מריבה, אם הוא שותק הוא מציל את עולמו, טוב לו פחות מריבות פחות קטנות, עולמו האישי מתקיים.

עיקם הכתוב תשע אותיות את הבהמה הטהורה, ואת הבהמה שאינה טהורה, כדי ללמדנו שלעולם ילמד אדם לשון נקיה. יתכן שדווקא כאן כשנכנסו לתיבה לפני המבול, התורה משנה את הלשון, כדי שנפנים את מסר, לא נחתם גור דינם אלא על הגול עריות דברים חמורים מאוד. ובתוך הענין התורה כותבת לשון נקיה, דעו צריך לשמור על הלשון. המוות והחיים ביד הלשון

צדיק תמים

יש לפרש, הנה יש אנשים שומרים מצוות אך רק בינם לבין קונם, אבל מצוות שבין אדם לחבירו אינם מקיימים. ויש אנשים שעושים צדקה וחסד, ואינם מדקדקים במצוות שבינם לבין קונם, שני הדרכים אינם טובים, יהודי צריך להיות תמים - שלם ולא חצי. משלו משל לכפרי שחתנו היה תלמיד חכם, קודם חג הסוכות בקש החתן מהכפרי, שכשיסע לעיר שילך לרב ויקנה עבורו אתרוג הדר. החתן עשה כבקשת החתן, נסע לעיר וקנה מהרב אתרוג הדר. כשנסע בחזרה לביתו פגש את חבירו הכפרי, וסיפר לו שקנה מהרב אתרוג הדר שאין דומה לו, עבור חתנו התלמיד חכם. אמר לו חבירו, גם אני צריך אתרוג עבור חתני, היכן אני יכול להשיג אתרוג? אמר לו הכפרי תראה כעת לא תשיג אתרוג מהודר, כיון שאני קניתי את האתרוג האחרון. אמר לו החבר, יש לי עצה טובה, נחלק את האתרוג לשנים אני אקח חצי ואתה תקח חצי, שהרי שמעתי שיכולין לברך על אתרוג של שותפים, העצה העמוקה נכנסה ללבו וכן עשה, חצה את האתרוג לשני חלקים, החבר שילם חצי מהמחיר, וכולם הלכו מרוצים. כשבא לביתו הראה לחתנו חצי אתרוג, החתן פרץ בצחוק, הכפרי לא הבין מה קרה!! החתן נתן לו להבין שאין מה לעשות עם חצי אתרוג. האתרוג פסול לחלוטין אפי' אם הוא הדר ויפה. הנמשל הוא אם אחד מקיים את כל המצוות, הגם שלא כל המצוות בשיא השלימות, מכל מקום הוא "תמים", אבל המקיים חצי מהמצוות חסר לא בשלימות זה כמו חצי אתרוג. זהו כוונת הכתוב נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, בין אנשי דורו, אהוב בעיני הבריות יען שנהג אתם בתום ויושר, וגם את האלקים התהלך נח, קיים גם מצוות שבינו למקום, ולכן נח מצא חן בעיני ה' (פרדס יוסף)

הלכות לשון הרע

שאלה א:

בחור התמוטט בשיבה, כולם ראו הי' בלגן גדול, ברוך ה' הבחור חזר לאיתנו. האם מותר לספר על כך לאדם אחר שלא הי' נוכח בשעת מעשה? האם יש בכך לשון הרע, כיון שיש אנשים שמיד יחשדהו אולי יש לו בעיה מסויימת? תשובה. החפץ חיים כותב בכלל ה' שאסור לדבר על אדם אחר לומר שאינו גיבור. ולכן אסור לומר על אחד שהוא חלש, כיון שלא יקחו אותו לעבודה, זה יפריע לו בשידוכים. גם כאן אם יתפרסם שנפל והתעלף יתכן שאנשים יבהלו ולא ירצו להשתדך עם הבחור הזה. אבל באמת אם ברור שהבחור יתעלף כי הי' בצום, ואין כאן חשש הפסד צער ונזק, מותר לספר את זה. שאלה ב.

אדם הלך ברחוב נתקל באבן, נפל על הרצפה כולו התלכלך, כל מי שהי' ברחוב פרץ בצחוק, האם מותר לספר את זה לאחרים, או שמכיון שזה קרה שלא באשמתו, אין כאן לשון הרע, הוא נתקל הוא לא פושע? תשובה: החפץ חיים מביא את לשונו של הרמב"ם שכתב שלשון הרע זה אם גורם לו נזק בגוף בממון, או מייצר לו או מפחידו. הגדר של מפחידו נראה כל דבר שלא נעים לו. אם הוא מתבייש בזה זה קלון בשבילו, אסור לספר את זה, והמודד של ענין זה כתב החפץ חיים תחשוב האם אתה רוצה שידברו עליך, מה דעלך שני לחברייך לא תעביד, בדרך כלל כל אדם לא אוהב שידברו עליו, שיצחקו עליו, ולכן שלא יעשה כך לאחרים. שאלה ג.

האם מותר לדבר על חנותו של פלוני, לומר שהסחורה שלו אינה טובה?

תשובה: כתב החפץ חיים כלל ה' שכשם שאסור לדבר על פלוני כן אסור לדבר על חנותו נכסיו וממונו, שהרי כל דיבורים אילו הם מצערים את זה שנאמר עליו, מפחידים אותו, וזה אסור. ולמדו זאת מהמרגלים, שדיברו על ארץ ישראל שהיא דומם, כן גם המדבר על סחורתו שחבירו הרי הוא מדבר לשון הרע. אך אם זה לתועלת כגון שהסחורה שלו היא פחותה שבירה רעועה, מותר לומר ואפי' זה מצוה לומר לאחר תזהר, כמוכן שצריך את התנאים א. שידע מעצמו שכך הי' הדבר. ב. שידע שבאמת יש כאן עוול. שיתכווין לתועלת, ג. שלא יגרם לו נזק. יש לעיין האם מותר לומר על רכב של חבירו, שהצבע לא יפה, הצורה. אין כאן הפסד רק יש כאן חוסר נעימות כל שהיא, זה מותר.

מדוע דופקים על קופסאת הטבאק לפני שנושפים ממנה?

התשובה פשוטה: לפני שדוחפים את האף אצל השני, לפחות תדפוק שידעו להזהר.

עונה גדולה מכולם

מסופר על ר' עקיבא אייגר זצ"ל. כשישב בקהילת פרילאנד, הי' שם אדם שרצה לגרש את אשתו, אותו האיש הלך לעיר גדולה וחשבה ליד פרילאנד, וביקש מבית הדין המקומי שיערוך גט והוא ישלח אותו לאשתו. הבד"ץ שסידרו את הגט היו תלמידי חכמים מופלגים וידועים ומפורסמים, ועם כל זאת הם טעו בדבר מה. והנה הגיע השליח עם הגט והביאו לידי רבי עקיבא אייגר זצ"ל, והרב מצא שהגט אינו כתיקונו, וטעו המסדרים את הגט.

ישב רבי עקיבא אייגר וכתב תשובה ארוכה בענין כשרות הגט, ובסוף התשובה כתב שהעלה שבשעת הדחק הגט כשר, וסיים אמנם אין כאן שעת הדחק, ניתן לבקש מהבעל שיכתוב שוב גט כראוי, אולם היות ויש כאן חשש לחילול השם בעיני ההמון, כי יאמרו, הנה הרבנים החשובים והמפורסמים אינם יודעים לכתוב גט. שהרי רבי עקיבא אייגר פסל את הגט, ויהי' חילול השם, ובזיון לכבוד התורה, וחלילה המון העם יהרסו לעלות פקוק בדברי הרבנים. ע"כ אני קורא לזה שעת דחק גדול להכשיר הגט, וסידר את הגט והתיר האשה הרי כמה מעלות טובות מיוחדות היו לרבי עקיבא אייגר.